

Roman Brunšek

Procesi pred sodiščem slovenske narodne časti v Ljubljani

Živimo v času, ko se je pojavilo veliko zanimanje za posamezna dogajanja v naši povojni zgodovini in ko lahko slišimo zahteve po razjasnitvi določenih vprašanj. Med zamolčane teme sodijo tudi razni sodni procesi po vojni, med katerimi so bili nekateri predvsem politične narave in izpeljani na podlagi sumljivih obtožb. Med takšne sodijo tudi procesi pred sodišči narodne časti.

Ustanovitev sodišč

Sklep o ustanovitvi sodišč narodne časti v Sloveniji je sprejel CK KPS na seji 7. marca 1945. S tem je bila dana zelena luč za pripravo. Ljudje so morali vedeti, kaj pomeni narodna čast, kdo jo je omadeževal in zakaj mora odgovarjati. Poleg tega so si odgovorni hoteli zagotoviti sodelovanje naroda pri odkrivanju osumljencev in pri izvedbi procesov.

V časopisju so se pojavljali članki, ki so razglabljali o vprašanju pravice in časti. Vedno bolj so prevladovale zahteve po obračunavanju s posamezniki, ki so kakorkoli sodelovali z okupatorjem, saj naj bi to zahtevala "narodna čast".¹ Slovenski narod je preстал veliko zgodovinsko preizkušnjo. V njej so se ljudje opredeljevali tako in drugače. Mnogo dejavnikov je vplivalo na posamezno odločitev in na določena dejanja. V letu 1945 je bilo mnogim pač povsem jasno, katera odločitev je bila pravilna - sodelovanje v NOB na strani partizanov. Pravilnost te izbire se je povezovala s častjo in slavo. Na eni strani so se pojavili ponosni zmagovalci, na drugi strani osramočeni poraženci.

Ljudje so dobivali etikete, razvrščeni so bili v prvo ali drugo skupino, zelo težko pa je bilo ostati v nevtralni skupini. Josip Vidmar je jasno postavil vprašanje: "Ali naj dopustimo, da bo imela ponižava nezanesljivost v našem narodu enak položaj kakor junaštvo in zvestoba?"² Vidmar tu ni mislil na narodne izdajalce in vojne zločince, saj se je

njim že sodilo, ampak na tiste ljudi, ki so sodelovali z okupatorjem na gospodarskem, političnem, upravnem, propagandnem in kulturnem področju. Ti so osramotili narod, ki je "kot celota preстал zgodovinsko preizkušnjo s častjo in slavo."³ V očeh širše javnosti je bilo te ljudi potrebno prikazati kot strahopetce in izrodke, ki jim ni bilo mar trpljenja slovenskega naroda. Bili so egoisti, ki so gledali na lastne koristi in pri tem prodali svojo narodno dušo. "Ljudje brez ponosa, samozavesti in narodnega čuta so v tistem trenutku kot pravi hlapci in strahopetci še poslednjič pljunili na svojo nacionalno čast in se začenjali udingati okupatorju."⁴

Pisci člankov so zahtevali, da sodelavce okupatorja kaznujejo, češ da to zahteva narodna čast. Kaznovanje naj bi bilo moralno in vzgojno dejanje, človeška dolžnost, ki da jo terjajo žrtve NOB. Vendar pa pri tej katarzi nikakor ne bi smelo priti do maščevalnosti niti do popuščanja, ampak bi morala vladati pravičnost. Da bi bile sodbe res poštene, naj bi sodil narod sam, "ki je v celoti izkusil vse strahote narodnega trpljenja"⁵. To idejo je sodišče potem res prevzelo, saj so bili v senatu poleg sodnika zastopani različni poklici. In v takšna sodišča je bilo potrebno verjeti in jim zaupati "prav tako, kot zaupamo vase!"⁶

Kaznovanju okupatorjevih sodelavcev pa je bilo potrebno navdahniti še vizijo prihodnosti, zato ni članka, kjer ne bi bilo poudarjeno, da ljudje, ki so omadeževali narodno čast, ne morejo sodelovati pri izgradnji domovine. V nov čas se preprosto nimajo pravice vključiti, ker jih bremeni preteklost. Poleg tega pa s starim razmišljanjem predstavljajo "največjo nevarnost zlasti za stvar delovnega ljudstva in vsega slovenskega naroda."⁷

3 Prav tam.

4 Slovenski poročevalec, Kaznovanje zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, 7. junij 1945, str. 1.

5 Slovenski poročevalec, Vprašanje pravice in časti, 6. junij 1945, str. 1.

6 Slovenski poročevalec, Tone Seliškar: Pravici mora biti zadoščeno, 22. junij 1945, str. 4.

7 Slovenski poročevalec, Vprašanje pravice in časti, 6. junij 1945, str. 1.

1 Slovenski poročevalec, Vprašanje pravice in časti, 6. junij 1945, str. 1.

2 Slovenski poročevalec, Josip Vidmar: Narodna čast, 8. junij 1945, str. 1.

To nedoločno nevarnost so nekateri nakazali z "nadaljnim rovarjenjem proti demokratični oblasti ter ogrožanjem v borbi pridobljenih pravic."⁸ Danes vemo, da je morala KP na svoji poti do oblasti prečistiti vse strukture, ki sestavljajo družbeno nadgradnjo. Na političnem, gospodarskem, kulturnem in upravnem področju so bili še vedno ljudje, ki so imeli v predvojni državi vpliv in ugled. Te je bilo potrebno onemogočiti na takšen način, da je bilo ljudstvo prepričano v njihovo preteklo krivdo in prihodnjo škodljivost. In prav zato so bila primerna sodišča narodne časti. "Naši narodi hočejo prek teh sodišč izkoreniniti vse, kar nima v sebi dovolj ponosa in poguma, poštenosti in časti, da bi imelo pravico sodelovati pri gradnji naše oblasti".⁹ Tako se je javno razlagal osnovni namen sodišč slovenske narodne časti.

Pri "moralni kopeli" naj bi sodelovalo ljudstvo, zato so se vrstili pozivi, naj ljudje nanjo ne gledajo kot na ovajanje in izdajanje, ampak naj jo razumejo kot dolžnost, saj je vsak Slovenec dolžan, "da sodeluje pri tem zdravem čiščenju slovenskega narodnega telesa"¹⁰ - ali kot je zapisal Vidmar - "pri stvari moralnega čiščenja."¹¹ Pri tem naj ne bi bilo nobenega omahovanja ali popustljivosti, ker neodločnost koristi sovražniku, ki nikoli ne spi in je vsak trenutek pripravljen skočiti v hrbet in rušiti pridobitve NOB. Zaradi vseh teh nevarnosti naj bi ljudje pošiljali prijave z natančnimi imeni osumljencev, opisom kaznivega dejanja in z navedbo prič.

S takšnimi in podobnimi pozivi so poskušali v ljudeh prebuditi zavest o nujnosti delovanja sodišč slovenske narodne časti in jih pridobiti za sodelovanje. V začetku vsi ti pozivi niso bili dovolj, toda po 15. juliju so začele prijave množično prihajati in propagandni aparat je potihnil. Jasno je, da je bila propaganda vnaprej pripravljena in da je sestavljala pomemben dejavnik v mozaiku sistema. Ljudi je bilo potrebno prepričati v pomembnost in smiselnost takšnega početja. Časopisje je z ustrezno konotacijo na dolgo poročalo o posameznih procesih, ki so bili širšega pomena (proces proti članom konzulte, proti kulturnikom, proti lastnikom in sodelavcem časopisov, proti bančnikom, policistom, mesarjem itd.). KP je premišljeno in načrtno izkoristila občutja ljudi in jih pripravila k sodelovanju. 2. junija 1945 so na seji CK KPS sklenili, da bodo stekle politične priprave v zvezi s sodišči slovenske narodne časti. Boris Kidrič je natančno navedel postopek: "Propaganda vnaprej,

zahtevati ostre kazni. Pokazati, kaj mase pretrpele - konkretno - vzbuditi bes."¹² Kot je razvidno iz procesov, so se sodišča z redkimi izjemami ves čas delovanja opirala samo na prijave "iz ljudstva". Brez takšnega odziva bi verjetno sodišča slovenske narodne časti ne delovala s tolikšno uspešnostjo. Gledano s tega stališča, je propaganda uspešno izkoristila živo zavest o trpljenju in strahotah vojne ter v celoti uspela.

CK KPS je sprejel sklep o ustanovitvi sodišč narodne časti na seji 7. marca 1945 s kratkim zapisom "Trebajo organizirati sodišča narodne časti."¹³ 5. junija so na seji narodne vlade že razpravljali o zakonskem osnutku o zločinih in postopkih zoper narodno čast. Po razpravi so sklenili, da predsedstvu SNOS-a predložijo Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast /Zknč/. Slovenski poročevalec je že naslednji dan objavil članek z naslovom Vprašanje pravice in časti¹⁴, 7. junija pa je izšla daljša predstavitev bodočega zakona. V njem so bili kot možni osumljenci označeni ljudje, ki da sovražijo "napredne slovenske in jugoslovanske narodne množice, ki so tedaj započele pravično NOB" in "so se zatekli pod okrilje okupatorja, mu pomagali sejati mržnjo med jugoslovanskimi narodi, služili njegovemu državnemu stroju in mu delali najrazličnejše druge usluge."¹⁵

Predsedstvo SNOS-a je sprejelo Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast 5. junija 1945. V 1. členu je bilo povedano, da se po vsem slovenskem ozemlju ustanovijo sodišča, ki se imenujejo Sodišča slovenske narodne časti. V 2. členu je bilo opredeljeno, kaj se smatra za zločine in prestopke zoper slovensko narodno čast.¹⁶ Člen je dopuščal široko paleto mogočih zločinov in prestopkov zoper narodno čast. Čeprav so bile posamezne skupine natančno razčlenjene in so bili naštet primeri, je vendarle ostalo še precej odprtih vprašanj. Iz procesov je razvidno, da je lahko bila že nedolžna izjava razložena kot sramotenje pripadnika NOB. Posamezni pojmi so dopuščali veliko prostora pri prijavi in nato pri obsodbah (prijateljski stiki, sramotenje ali odvracanje od dejavnosti, izkoriščanje stiske, opravljanje odgovorne službe v podjetjih..).

⁸ Prav tam.

⁹ Ljudska pravica, Sodišča narodne časti, 11. julij 1945, str. 2.

¹⁰ Slovenski poročevalec, Sodišča slovenske narodne časti bodo v bližnjih dneh začela z delom, 15. junij 1945, str. 2.

¹¹ Prav tam.

¹² Arhiv Republike Slovenije 3, Zapisnik seje CK KPS, 2. junij 1945.

¹³ Arhiv Republike Slovenije 3, Zapisnik seje CK KPS, 7. marec 1945.

¹⁴ Slovenski poročevalec, Vprašanje pravice in časti, 6. junij 1945, str. 1.

¹⁵ Slovenski poročevalec, Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, 7. junij 1945, str. 4.

¹⁶ Uradni list SNOS-a in Narodne vlade Slovenije, 7/45, str. 41.

V 3. in 4. členu so bile določene in obrazložene kazni za zločine in prestopke. Osnovna kazen je bila izguba narodne časti. Kazen je lahko imela za obtoženega težke posledice, saj je lahko izgubil "pravico do javnih služb, poklicev in dostojanstev, sploh izgubo vseh državljskih in političnih pravic".¹⁷ Izguba narodne časti pa je bila lahko začasna ali trajna. Zaradi številnih nejasnosti glede izgube narodne časti je javni tožilec Slovenije dr. Stante 18. julija nekatere zadeve pisno pojasnil. V pojasnilu se je še posebej ustavil pri formulaciji, da obtoženi "izgubi pravico do javnih služb, poklicev in dostojanstev", saj je bilo ravno tu največ težav. Po njegovem mnenju je izguba pravice do "javnih služb, poklicev in dostojanstev" mišljena le demonstrativno. Vendar pa je po drugi strani jasno, da ni v skladu s pojmom narodne časti, da bi mogla oseba brez narodne časti vršiti funkcije ali službe v, četudi zasebnih združenjih, kakor delniških družbah, družbah z omejeno zavezo, zadrugah in sploh podjetjih, katerih vplivno območje posega v interese države in ljudstva...¹⁸ Prepričan je, da ljudje v tiste osebe, ki so izgubile narodno čast, nimajo zaupanja, zato ne morejo opravljati nalog, kjer je potrebno zaupanje. "Radi tega, ker ljudstvo osebam brez narodne časti ne more zaupati, takšne osebe tudi ne morejo vršiti upravnih in uradniških funkcij v omenjenih zasebnih združenjih in podjetjih."¹⁹ Na koncu je dr. Stante SNOS-u predlagal, naj Zknč dopolni ali poda takšno razlago. 20. avgusta je javni tožilec DFJ obvestil vse federalne javne tožilce, da kazen izgube narodne časti ne vsebuje tudi prepovedi opravljanja poklica ali obrti. Seveda v praksi to ni veljalo za osebe, ki so opravljale javne poklice (glasbeniki, igralci, balnetniki...).

Nadaljnje kazni so bile zaporne z lahkim ali težkim prisilnim delom in delna ali popolna zaplemba premoženja. Kazen prisilnega dela se je lahko izrekla za največ 10 let, medtem ko je bilo določeno, da se kazen težkega prisilnega dela ali popolne zaplembe premoženja izreka le v primeru, ko je bilo kaznivo dejanje ocenjeno kot zločin. Predsedstvo SNOS-a je samo izjemoma ugodilo pomilostitveni prošnji, kadar je bila kazen tudi zaplemba. Kolikor se lahko sklepa po ohranjenem gradivu, je bilo največje premoženje v Ljubljanskem okrožju zaplenjeno članom konzulte. Kazen se je odmerjala glede na stopnjo krivdne odgovornosti, teže oškodovanja narodne časti, glede na posledice, ki jih je imelo dejanje, in nevarnosti za tožitelja. Posebej je bilo rečeno, da je potrebno upoštevati vse otežilne in olajševalne okoliščine in

da je potrebno oceniti obtoženčev dejavnost po storjenem dejanju. "Če se je obtoženec po storjenem dejanju trudil, da z aktivno udeležbo prispeva k ostvaritvi namenov NOB, sodišče to upošteva pri izrekanju kazni in ga sme v izrednih primerih tudi oprostiti vsake kazni."²⁰ Kljub temu niso bili redki procesi, na katerih je bilo jasno, da je obtoženi delal v korist OF, vendar je bil vseeno obsojen - in to celo z delno zaplemba premoženja. V začetku procesov so se te določitve zelo malo držali, šele proti koncu delovanja so jo bolj upoštevali.

V členu 6 je bilo izrecno navedeno, da dejanja zoper slovensko narodno čast ne zastarajo. Členi v nadaljevanju pa so določali delovanje sodišč. Za člana sodišča je lahko bil imenovan "vsak Slovenec z neomadeževano preteklostjo in ni nujno, da je pravnik".²¹ Tako naj bi prišla do izraza ljudska volja. 7. člen je določal, da ima sodišče slovenske narodne časti predsednika, predsedstvenega tajnika in najmanj 15 članov ter potrebno število tajnikov, ki jih imenuje predsedstvo SNOS-a. Po 10. členu se je lahko začel postopek na prijavo javnega tožilca, NOO ali posameznika, proces pa naj bi bil javen. 12. člen je osumljencu dovoljeval pravico do zagovornika, ki je lahko bil vsak, ki ni bil moralno neustrezen. Nikjer ni bilo določeno, kaj to pomeni in kakšna oseba je moralno nesprejemljiva. Zakon je začel veljati z objavo v Uradnem listu.

Zakon je bil sestavljen tako, da je s svojo nedorečenostjo prepuščal organom sodišč veliko odločitev. Kdor je bil prijavljen, je bil v začetku v vsakem primeru tudi obsojen. Zakon je bil kakor veliko sito, ki naj zajame čimveč osumljencev in vse dobro prečisti. Pri tem je šlo za moralno prenovno, ki mora doseči učinek tudi med širšo javnostjo. Pri prenovi pa se je poleg temeljitosti že od začetka zahtevala tudi hitrost in učinkovitost, saj so mnogi pričakovali, da bo delovanje sodišč slovenske narodne časti kratko. V razgovoru z enim vodilnih članov sodišč narodne časti je bilo že 17. julija povedano tole: "Sodišče narodne časti je izjemnega značaja, njegovo delovanje bo kratko."²²

Predsedstvo SNOS-a je 13. junija 1945 imenovalo senat sodišča slovenske narodne časti. Predsednik je postal dr. Alojzij Žigon, sodnik Okrožnega sodišča v Ljubljani, ki je to funkcijo potem opravljal do 20. avgusta, ko je postal predsednik Vrhovnega sodišča v Ljubljani. Istočasno so bili imenovani tudi člani in tajniki senata. 27. junija je Žigon prisegel pred Predsedstvom SNOS-a. V za-

¹⁷ Prav tam.

¹⁸ Arhiv Republike Slovenije, Odloki Predsedstva SNOS-a, št. 159/45. Pojasnilo javnega tožilca Slovenije.

¹⁹ Prav tam.

²⁰ Uradni list SNOS-a in Narodne vlade Slovenije, 7/45, str. 41.

²¹ Slovenski poročevalec, Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast, 7. junij 1945, str. 4.

²² Slovenski poročevalec, Špekulante pred sodbo, 17. julij 1945, str. 7.

prisegi je bilo rečeno: "Prisegam pri časti svojega naroda, da mu bom zvesto služil in da bom sodil zakonito in nepristransko, varujoč in branec pridobitve NOB."²³ 29. junija je Predsedstvo SNOS-a objavilo imena 104 novih članov in 17. novih tajnikov pri senatu sodišč slovenske narodne časti. Poklici so bili zelo različni. Za člane so izbrali 11 sodnikov ali sodniških pripravnikov, 9 odvetnikov, 16 delavcev, 9 kmetov, 6 gospodinj, 6 posestnikov, 5 uradnikov, 3 učitelji, 3 rudarji, 2 invalida, 2 trgovca, 2 krojača, 2 mizarja, 2 mlinarja, 2 dijaka, 2 zidarja; po enega predstavnika pa so imeli naslednji poklici: tesar, kovinar, krznar, čevljar, knjigovodja, potnik, kinopodjetnik, tekstilec, sedlar, gostilničar, sodnijski nameščeneec, inženir, železničar, mehanik, notar in župnik. Za 7 članov niso podali poklicev. Ta nova imenovanja so pokrivala vso Slovenijo. Zaradi potreb so naknadno imenovali še 5 članov in 2 tajnika. Kakor za vse ostale člane je tudi za te predloge pripravila Narodna vlada Slovenije, Ministrstvo za pravosodje.

Od 4. julija 1945, ko je bil pred sodiščem slovenske narodne časti v Ljubljani prvi proces²⁴, pa do 24. avgusta 1945, so v ljubljanskem okrožju sodišču slovenske narodne časti prijaviili 890 oseb. V začetku procesov so bili vsi tudi obsojeni, medtem ko je bilo proti koncu procesov vedno več oproščenih. Nekaj prijav je ostalo brez obravnave zaradi ukinitve sodišč slovenske narodne časti.

Sodišča so delovala zelo hitro. Kljub vsemu je mogoče sklepati, da v začetku odziv ljudi ni bil dober, saj v Slovenskem poročevalcu 17. julija najdemo članek, ki poziva ljudi k aktivnejšemu sodelovanju. "Želeti bi bilo samo, da bi ono zdravo jedro naših ljudskih množic, ki edino more biti porok našega napredka in izgradnje, pokazalo več smisla in volje za sodelovanje... Čas hiti, v našem skupnem interesu je, da pospešimo odpravljanje ovir in težav, ki jih prinaša prehodna doba - zato nikar ne odlašajmo!"²⁵ Malo prej se je oglasila tudi Ljudska pravica: "Naša sodišča narodne časti tudi ne bodo nikdar izpolnila v celoti vse svoje dolžnosti, če jim ne bodo pomagale najširše ljudske

množice."²⁶ O delovanju sodišč narodne časti je v svojem poročilu spregovorilo tudi Javno tožilstvo Slovenije. V poročilu, ki ga je 21. julija poslalo Predsedstvu SNOS-a, je že v uvodu poudarilo, da je zlasti za delo kazenskega oddelka Javnega tožilstva Slovenije značilna ogromna in slabo pregledna gmota vprašanj, ki so med drugim nastopila tudi po uvedbi Zknč. V nadaljevanju pa je po odsekih analiziralo posamezne segmente delovanja sodišč narodne časti. Poročilo je optimistično sklenjeno: "Z ozirom na vse to, je mogoče pričakovati pri bližnjih volitvah po vsej verjetnosti dobre rezultate za narodno oblast in s tem za njeno dokončno utrditev."²⁷ Torej so bila sodišča narodne časti tudi del priprave na volitve, saj so vsi, ki jim je bila odvzeta narodno čast, izgubili volilno pravico in bili izbrisani iz volilnih seznamov.

Na podlagi Ukaza o splošni amnestiji in pomilostitvi, ki ga je Predsedstvo AVNOJ-a izdalo 8. avgusta 1945, je 24. avgusta Predsedstvo SNOS-a sprejelo Zakon o podeljevanju amnestije in pomilostitve na dejanja, kazniva po zakonih federalne Slovenije. Objavljen je bil v Uradnem listu SNOS-a št. 29/45. Skupaj s tem zakonom je bil objavljen tudi Ukaz o pomilostitvi oseb, obsojenih po Zakonu o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast. Po omenjenem Ukazu so bili v celoti oproščeni kazni težkega ali lahkega prisilnega dela s 1. členom vsi tisti, ki so bili do objave tega ukaza pravnomočno obsojeni po Zknč. Po členu 2 pa se jim je kazen izgube narodne časti omejila na kazen izgube političnih in državljanskih pravic.²⁸

Prav tako je bil 24. avgusta 1945 z odlokom Predsedstva SNOS-a izdan še Zakon o ukinitvi sodišč narodne časti. Ta so bila ukinjena s 1. členom. V 2. členu je bilo rečeno, da se dokumentacija preda v varstvo Vrhovnemu sodišču Slovenije in v 3. členu, da so člani in uslužbenci sodišč narodne časti razrešeni dolžnosti. Tudi ta zakon je začel veljati z objavo v Uradnem listu.²⁹

26. avgusta 1945 so tako najprej opustili kazen prisilnega dela in mnogi so se lahko vrnili iz Kočevja, s Teharij in drugih taborišč. Pravne posledice izgube narodne časti za dobo 10 let so se omejile na izgubo političnih in državljanskih pravic. Šele 14. julija 1950 so kazen izgube političnih in državljanskih pravic omejili na dobo 5 let. Na podlagi tega zakona in posameznih odločb o rešitvi lahko vidimo, da so sodbe sodišč narodne časti imele vsaj še 5 let svojo veljavo.

²³ Slovenski poročevalec, Predsednik sodišča zaprišežen, 28. junij 1945, str. 1.

²⁴ Šlo je za proces proti dvanajstim članom konzulte ali sosveta visokega komisarja Graziolija. Obtoženi so bili sodelovanja v sovetu, poklonitve Mussoliniju v Rimu in namernega sodelovanja s sovražnikom, s čimer so škodili ugledu in časti slovenskega naroda. Po zaslišanju in procesu (nekaterim so sodili v odsotnosti), ki je bil zelo odmeven v javnosti, so bili dr. Matej Slavič, Franc Heinrichar, Karel Kavka, Miloš Pirkmajer, dr. Josip Basaj in Karel Rogina obsojeni na 10 let izgube narodne časti, na 5 let lahkega prisilnega dela ter na 75% zaplembo premoženja. Ostali so dobili manjše kazni, medtem ko je bil Albin Smerkolj oproščen.

²⁵ Slovenski poročevalec, Špekulante pred sodbo, 17. julij 1945, str. 7.

²⁶ Ljudska pravica, Sodišča narodne časti, 11. julij 1945, str. 2.

²⁷ Arhiv Republike Slovenije, Odloki Predsedstva SNOS-a, 171/45.

²⁸ Uradni list SNOS-a in Narodne vlade Slovenije, 29/45, str 125.

²⁹ Prav tam.

Izbrani procesi

Analiza gradiva, ki se nahaja v arhivu Temelnega sodišča v Ljubljani, jasno kaže, da so se na procesih pred sodiščem slovenske narodne časti Okrožnega mesta Ljubljana in ljubljanskega okrožja³⁰ mnogim ljudem zgodile velikanske krivice. Za ponazoritev dela tedanjih sodišč narodne časti si pogledajmo usode treh obtoženih.

Janko Gregorc

Proces proti Cirilu Debevcu in tovarišem, ki ga navadno imenujemo kar proces proti kulturnikom, se je začel s prijavo 1. julija 1945. To je vložilo interno častno razsodišče za Narodno gledališče v Ljubljani v sporazumu s sindikalno organizacijo in OF, potem ko je prijavo potrdilo Ministrstvo za prosveto. Odbor častnega razsodišča, v katerem je bilo 8 članov ter zastopnik matičnega odbora OF, je sam izvedel preiskavo in zbral material proti 15 članom gledališča.

Med njimi je bil tudi skladatelj in član opernega orkestra Janko Gregorc. Gregorc je na konservatoriju v Ljubljani študiral klarinet in kompozicijo. V času med 1927 in 1945 je bil član orkestra Opere. Skladal je orkestralna in vokalna dela (Erika, Princeska in zmaj, Lectovo srce, Melodije srca).³¹ Prijava ga je bremenila:

- da je nagovarjal tov. Slavka Korošca, naj prijavi Filipa Bernarda, takratnega sekretarja OF v Operi;
- da je izjavil, da so v odboru Zveze godbenikov sami komunisti, ki bodo uničili organizacijo;
- da je bil član žirije, ki je ocenjevala domobranske marše;
- da si je prizadeval, da bi bila neka njegova opereta prevedena v nemščino in vzeta na film UFA;
- da je bil vseskozi pohlepen po denarju in brezobziren.³²

16. julija je javni tožilec skupaj z ostalimi vložil obtožnico zoper Janka Gregorca. V obtožnici so bile navedene enake obtožbe, kot jih je vsebovala prijava. Razprava je bila 7. julija ob 15. uri. Na razpravi je javni tožilec najprej prebral obtožnico,

nato pa so se obtoženci zagovarjali. Gregorc se je branil, da prej ni vedel za ocenjevanje domobranskih koračnic, to da je izvedel šele po prihodu na sestanek komisije. Odločno je zavrnil obtožbo, da bi ovajal, saj je bil član OF. Izjave Slavka Korošca je označil kot lažne, češ da je le-ta njegov osebni sovražnik. Tudi ostale obtožbe je zanikal. Na koncu zagovora so vsi obtoženi zaprosili za oprostitev ali za milo kazen, medtem ko je javni tožilec zahteval strogo kazen. Janko Gregorc je bil obsojen na 10 let izgube narodne časti, na 4 leta težkega prisilnega dela in na popolno zaplembo premoženja.

V Slovenskem poročevalcu sta izšla kar dva članka s komentarji sodbe. Prvi je bil oster napad na kršilce kulturnega molka, obenem pa vnovična obrazložitev sodišč narodne časti ter poziv javnosti, naj preneha s starim odnosom do sodišč. Članek je natančno opredelil, kaj da je ovaduštvo in kaj sodelovanje pri izgradnji narodne časti in skritiziral vse tiste, ki še vedno niso obračunali s preteklostjo in ki nalog in poslanstva novega časa ne razumejo pravilno.³³

V drugem članku z naslovom Kazen pa je poudarek na moralni krivdi umetnikov. Pisec se sprašuje, kako lahko umetnik izjavi, da je sodeloval z okupatorjem samo kot umetnik in ne kot Slovenec, saj ne moreš biti umetnik, ne da bi bil človek. Obsojene posebej obtožuje, da so pomagali okupatorju prikriti videz okupacije s tem, ko so pripomogli k delovanju ustanov. To mu pomeni pomanjkanje čuta odgovornosti pred narodom in skrivanje za umetnost. Ostrina je še posebno občutna v zaključku: "In vse tiste, ki so veljali za umetnike, pa so se pregrešili in niso od kraja spregledali in ničesar spoznali, temveč ostali gluhi in slepi in nemi, je že doletela najtežja kazen vseh kazni: samo njih brezdušna telesa še strašijo po svetu in odmrli so za svoj narod in za človeštvo."³⁴ Izredno ostra obsodba in pečat za umetnike, obsojene pred sodiščem, ki je delalo z veliko hitrostjo in brez dosledne priprave! Iz nekaterih primerov je razvidno, kako malo se je tožilstvo trudilo, da bi zbralo potrebne dokaze, preverilo pričevanje prič in ustrezno sestavilo obtožnico. Značilen primer je Janko Gregorc.

Že 10. julija je prispela izjava Milice Špenko, ki je govorila v korist Gregorca, češ da ji je ta vseskozi dajal prispevke za OF in k temu nagovoril še Korošca. Ker je izvedela nečedne stvari o Korošču in o njegovi sovražnosti do Gregorca, se ga je izogibala. Po njenem mišljenju je bil Gregorc navdušen za OF; vseskozi je poslušal tajne postaje, vedel je za skrivanje propagandnega materiala, a

³⁰ Pod pojmom Okrožno mesto Ljubljana so 18. junija 1945 razumeli samo mesto Ljubljana in njegovo ožjo okolico. Ljubljansko okrožje pa je obsegalo naslednjih 13 okrajev: Barje, Cerknica, Domžale, Kamnik, Grosuplje, Kranj, Litija, Logatec, Radovljica, Škofja Loka, Trzič, Vrhnika in Jesenice. Javni tožilec za Okrožno mesto Ljubljana je bil Samo Dostal, za Ljubljansko okrožje pa Bogo Ogrin.

³¹ Enciklopedija Slovenije, 3, MK, Ljubljana 1989, str. 381.

³² Arhiv Temelnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti 6/45, Prijava.

³³ Slovenski poročevalec, Po sodbi igralcev, 10. julij 1945, str. 3.

³⁴ Slovenski poročevalec, Kazen, 11. julij 1945, str. 3.

ni nikoli ničesar izdal. Tudi Albert Petrin, delegat Ministrstva za industrijo in rudarstvo, je 12. julija pisno potrdil, da je bil Gregorc vseskozi na strani slovanstva in da je bila proti njemu verjetno podana ovadba iz osebnega maščevanja. Petrin je prepričan je, da bi Gregorc moral dobiti milejšo kazen. Njegovo domnevo o krivi ovadbi je 18. julija potrdila Koroščeva nekdanja žena Olga. Marica Močnik pa je poslala izjavo, v kateri je poudarila, da so ji v Gregorčevi družini, pri kateri je stanovala, vseskozi pomagali, kljub temu da je bila zaznamovana kot članica OF.

Najbolj odkrito pa je v prošnji za pomilostitev o Gregorčevem značaju spregovorila njegova žena Ana. Bila je prepričana, da se je družini, ki je bila vedno zavedna, zgodila krivica. Svoje mnenje je poskušala tudi utemeljiti. Glede obtožbe o ova- janju je menila, da gre za osebno maščevanje, saj da je Korošec sam izjavil, kako bi bilo treba vso zalego naznaniti. Hotel je ovaditi celo svaka, brata svoje žene, a je Gregorc to pravočasno sporočil Koroščevi ženi Olgi, ki je pri njih večkrat poslušala tuje postaje. Korošec pa da je celo igral v Rup- nikovem ansamblu. Gregorc je vedno sovražil vse, kar je bilo okupatorjevega, še posebej pa belo gar- do. Nikoli ni ovajal, saj je sam dajal zatočišče be- gunkam in aktivistkam. Pri njih so bile večkrat preiskave. V gledališki komisiji so bili po njenem mnenju Koroščevi prijatelji, ki so hoteli Gregorca onemogočiti iz nevoščljivosti. Edina napaka, ki jo je Gregorc zagrešil, je ocenjevanje domobrantskih maršev. Gregorc ni vedel, da je določen v odbor za ocenjevanje, poleg tega pa je bilo v odboru 5 članov, a je zdaj kaznovan samo Gregorc. Takšno prošnjo je Ana Gregorc naslovila na Predsedstvo sodišča narodne časti v Ljubljani.³⁵

Naj še enkrat pregledamo obtožbe in dokaze zoper Gregorca. Prvo obtožbo, da je bil član žirije, ki je ocenjevala domobrantske marše, je priznal. Dodal je samo to, da prej ni vedel, da bo moral ocenjevati domobrantske marše. Izjavo o komu- nistih v odboru Združenja godbenikov, ki da bodo uničili organizacijo, je zanikal, saj ni nikoli govoril proti komunistom, poleg tega pa so bili v njegovi hiši sami ilegalci. Tudi sam je podpiral OF od leta 1941, od leta 1943 pa je bil z njo še bolj povezan. Za to obtožbo torej ni bilo dokaza. Najhuje ga je bremenila tretja obtožba, češ da je Korošca nago- varjal, naj ovadi Bernarda, sekretarja OF v Operi, ker da se ga bosta tako najlažje znebila. Dokaz za to je bila Koroščeva izjava. Ko so zaslišali Filipa Bernarda, je izjavil, da je Gregorca opozoril in mu povedal, kaj je izvedel od Korošca. Dejal je, da je bil sam obsojen na podlagi 4 anonimnih prijav, da pa ne ve, če je bila med njim Gregorčeva. Očitno

so to obtožbo zgradili samo na Koroščevi pisni iz- javi. Ko prebiramo kasnejše izjave, se nam pojavi dvom v verodostojnost Koroščeve izjave. O četrti obtožbi, ki je bila navedena v prijavi, češ da si je Gregorc prizadeval, da bi neko njegovo opereto prevedli v nemščino, ni bilo nikjer govora. Zadnja obtožba, da je bil pohlepen, pa tako nima nobene zveze s sodiščem narodne časti in je na stopnji navadnega obrekovanja. To so bili torej vsi dokazi in izjave o primeru Janko Gregorc.

Janko Gregorc je prestajal kazen prisilnega dela v Kočevju. Medtem ko so bili nekateri že 9. av- gusta oproščeni kazni in so 10. avgusta dobili do- volilnice za izhod iz Kočevja, se je Gregorc kazen prisilnega dela v celoti črtala šele 26. avgusta. Kazen izgube narodne časti se je omejila na iz- gubo političnih in državljskih pravic, zaplemba je ostala. Zanimivo je, da je predsedstvo SNOS-a kasneje tudi ob pomilostitvi Edvarda Gregorina zapisalo, da so dokazi, na podlagi katerih je bil ob- sojen, negotovi. Pri Angeli Šušteršič pa se je izka- zalo, da je priča svojo izjavo, ki je Angelo najbolj bremenila, spremenila, saj se je v prijavi zmotila pri osebi.

Janko Gregorc je 14. novembra 1945 zaprosil za pomilostitev in oprostitev obsodbe v zvezi z iz- gubo političnih in državljskih pravic ter vrnitvijo zaplenjenega premoženja. Še enkrat je ponovil svojo utemeljitev in dodal vse izjave. Okrožno so- dišče v Ljubljani je njegovo prošnjo z odklonilnim stališčem poslalo Predsedstvu SNOS-a, ki je 22. februarja 1946 odgovorilo, da gre Gregorčevo proš- njo razumeti kot prošnjo za obnovitev postopka, zato jo je vrnilo v pretres okrožnemu sodišču.

Okrožno sodišče v Ljubljani je 21. marca 1946 dovolilo obnovitev postopka zoper Janka Gregorca. V obrazložitvi je bilo zapisano, da je Gregorc vse- skozi zanikal krivdo, priznal da je le članstvo v žiriji, ki pa je bil vanjo nepričakovano pritegnjen. Gregorc je tudi trdil, da so bile ostale obtožbe plod osebnega maščevanja. Bil da je pristaš OF od leta 1941, kar potrjuje tudi izjava ljubljanskega tožilca Podgornika. Predložil pa da je nove izjave in do- kaze, ki bi lahko spremenili sodbo, zato da bo Okrožno sodišče obnovilo postopek.

23. julija 1946 je bila javna ustna razprava, v kateri je bil Janko Gregorc na podlagi izjav novih prič in izjav oproščen vseh obtožb, zato so sodbo s 7. julija 1945 tudi razveljavili. Javni tožilec je takoj naslednji dan podal pritožbo, a je bila zavrnjena. Tako se je za Gregorca po letu muk spet začelo normalno življenje; izkazalo se je, da je bil obsojen po krivici. Ker je sodišče slovenske narodne časti moralo moralno prečistiti tudi gledališče in opero, je bila osnovna obtožba kršitev kulturnega molka. S tega stališča bi moralo biti obtoženih še veliko kulturnih delavcev, vendar so se nekateri procesu

³⁵ Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti, 6/45, Prošnja za pomilostitev.

izognili le s kratko izjavo v časopisu, kjer so priznali svojo napako. Očitno je, da ni bilo enakih kriterijev niti pri prijavi niti pri procesih.

Lado Prohinar

O Ladu Prohinarju je bilo v prijavi zapisano, da je bil tajnik Kärtner Volksbunda za smodnišnico, da je kot kemik z vso vneto delal za povečanje vojne proizvodnje in celo teroriziral delavce, ki so bili voljni sabotirati delo. Za nameček je bil še odlikovan z Kriegsverdienstkreuzem II. razreda. Podpisane so bile tri priče.

Razprava je bila v telovadni dvorani meščanske šole v Kamniku. Prohinar je priznal, da je bil tajnik KVB, vendar so ga v to prisilili Nemci, ker je pač znal nemščino. Povsem je zanikal teroriziranje delavcev in obtožbo, da bi si prizadeval za povečanje proizvodnje. Odlikovanje naj bi prejel skupaj še z 51. delavci za 25 let delovne dobe, vendar da ga je vrgel v stranišče. Glede na ostale procese je bilo v tem primeru zaslišanih veliko število prič, ki pa so si v svojih pričevanjih precej nasprotovale.

Na eni strani so bile priče, ki so o Prohinarju vedele povedati vse najboljše. Prohinar naj bi bil dober človek in zaveden Slovenec, ki da je komaj čakal osvoboditve. Sodeloval naj bi z OF in imel stike s partizani (dal naj jim bi različen material, čeprav je moral vse prikazati kot porabljena sredstva). V svojem stanovanju je dva meseca skrival neko partizanko, sina pa je v partizanih oskrboval z baterijami. Vsak večer naj bi poslušal tuje postaje, udeleženca sabotaže pa ni izdal gestapu. Izjave drugih prič pa so bile veliko bolj obremenjujoče. Prohinar naj bi se družil z direktorjem in bil do delavcev spremenljive volje. Plačo da so mu povišali in ga odlikovali zaradi tega, ker da je po njegovi zaslugi proizvodnja tako narasla, da so prednjačili v rajhu. Zaposliti ni hotel nekega Šimca, po njegovi smrti pa je tudi njegovi ženi zavrnil prošnjo za službo, češ da žena bandita ne more dobiti takšne službe. Prav tako da je izdal imena tistih, ki so naredili diverzijo na vagone v Medvodah³⁶.

Prohinar je bil na podlagi teh, močno nasprotujočih si pričevanj obsojen na 5 let izgube narodne časti in na 4 leta težkega prisilnega dela. Še posebej je zanimiva obrazložitev sodbe, saj je navedeno, da so se vse priče, ki so govorile v prid obtoženega, očitno trudile, da bi ga prikazale v kar najlepši luči. Sodišče je izrazilo domnevo, da je obtoženi priče mogoče z lažmi prepričal o svojem delu in odnosu do NOB. Obsodili so ga na pod-

lagi izjav dveh prič, iz katerih je, kljub ostalim pričevanjem, razvidna popolnoma jasna krivda. Po mišljenju senata je popolnoma jasno, da je lahko bil tajnik KVB samo zanesljiv človek in da torej Hitlerjev režim Prohinarja ni odlikoval brez zaslug. Tudi ravnateljstvo poročilo o povečanju proizvodnje je bilo prehud dokaz, da je obtoženi pripomogel k dvigu proizvodnje, kar je spodbilo njegov zagovor in izjave prič. Prohinar je bil sicer zelo pameten, saj je skrbno prikrival svoje delo, vendar pa mu vseeno niso zaupali in ga vključili v OF. Še posebej ga je bremenila izjava, češ da žena bandita ne more biti zaposlena, kot tudi, da je ovajal. Opozoriti moram, da ni bilo nikjer dokazano, da je Prohinar ovajal, saj je celo priča Ferdo Cvetko poudaril, da tega ni storil, čeprav bi lahko. O pristranskosti sodišča govori tudi zaključek obrazložitve: "Njegovemu zagovoru in izpovedbam nekaterih prič, v kolikor govore v njegovo korist, sodišče glede na ostala dejstva in nesporne dokaze, ni moglo verjeti."³⁷ Razen izjav prič sodišče ni imelo nobenega drugega dokaza, na katerega bi se lahko sklicevalo. Pri pričah, ki so se zavzele za Prohinarja, pa je apriori zavrnilo vse izjave, ki bi mu lahko koristile.

11. novembra 1946 je Prohinar zaprosil za obnovev procesa. Predlagal je 18 prič, ki so tudi podale izjave, in še dve dodatni. V prošnji je posebej zahteval, da naj se zasliši tudi sodnik dr. Andrej Lasič, ker na razpravi ni protokoliral izpovedi Ferda Cvetka in je zavrnil priče s pripombo, da bodo zaslišane v smodnišnici. Prav tako da so se dogovorili, da bo nadaljevanje razprave pred vsemi delavci v smodnišnici, a je bila druga razprava zopet v dvorani, kamor so imeli dostop le ljudje s potrdili. Za nadaljevanje razprave da ga je prišel iskat vojak brez predhodnega obvestila.

Okrožno sodišče v Ljubljani je na javni ustni razpravi 22. marca 1947 Prohinarja oprostilo vseh obtožb. Po zaslišanju novih in starih prič je bila o Prohinarju podana povsem drugačna podoba. Postalo je očitno, da ni zagrešil ničesar, kar bi škodovalo ugledu in časti slovenskega naroda. Nasprotno: vseskozi je delal za narodnoosvobodilno gibanje. Matični odbor OF Kamnik je potrdil, da je bil Lado sodelavec OF in da je pošiljal smodnik v partizansko vojsko, medtem ko je uničeval tistega, ki je bil namenjen Nemcem. V odboru so bili celo mišljenja, da je obtožba plod osebnega maščevanja. Cvetko je v ponovnem zaslišanju bolj natančno razložil svoje izjave, ki so dobile povsem drugačen značaj. Izkazalo se je, da so odlikovanja prejeli tudi simpatizerji OF. Sodišče je ugotovilo, da Prohinar ni teroriziral delavcev in da ni samoiniciativno delal za povečanje proizvodnje, ampak

³⁶ Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti, 36/45, Razpravni zapisnik.

³⁷ Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti, 36/45, Sodba.

je k temu največ pripomogel direktor, ki je bil zelo strog. Ker Prohinarju ni zaupal, mu je postavil za kontrolorja dva Nemca. Prav tako Prohinarju ni poviševal plače. Nikjer ni nobenega dokaza, da bi obtoženi izdajal, čeprav je veliko vedel. Celo nasprotno: odstranjeval je dokaze, zaradi katerih bi lahko bil Cvetko ustreljen. Ker je obtoženi vse zanikal in ker je nova razprava pokazala, da Prohinar ni kriv, ga je sodišče oprostilo vseh obtožb, sodba sodišča narodne časti pa je bila razveljavljena.

Zaslišali so tudi sodnika dr. Andreja Lasiča, ki je na Prohinarjeve obtožbe dejal, da se ne spominja, zakaj razprava ni bila v smodnišnici in zakaj ni zaslišal vseh prič. Šele pozneje naj bi izvedel, da so se za razpravo delile vstopnice, čeprav bi morala biti javna. Če bi to prej vedel, bi takšno ravnanje prepovedal.

Iz procesa proti Prohinarju je razvidno, da so sodišča narodne časti malo upoštevala pozitivne izjave prič in da so imele prednost izjave, ki so obtoženega obremenjevale. Očitno je, da so bila sojenja pripravljena v naglici in da obtoženi ni imel časa pripraviti obrambe ter zbrati vseh prič. Prohinar je bil na nadaljevanje razprave neposredno priveden brez predhodnega obvestila. Javni tožilec se sploh ni potrudil, da bi poiskal dokaze, ampak se je zanašal samo na izjave obremenilnih prič. Tudi sodnikovo ravnanje je nerazumljivo, saj obtoženemu ni omogočil pravične obrambe, ker ni dovolil zaslišanja njegovih prič. Razkrije se nam še podatek, da vse razprave v resnici niso bile javne, ampak so imeli dostop samo izbrani ljudje, ki so dobili vabila. Tako so se na sojenju izognili morebitnim škandalom ali pojavu nezaželenih prič.

I. F.

Prijava proti I. F. je bila zelo obširna in natančna, saj je bilo navedeno, da je zlasti v nočnem času sprejemala v stanovanje vojake italijanske, nemške in domobranske vojske in da je poklic izvrševala obrtoma. Obtožena je baje javno izjavljala, da je imela Italijane, Nemce, sedaj pa da pridejo partizani. Družila naj bi se z znanimi cipami in sodelavkami okupatorja, imela dostop na italijansko komando in ovajala ljudi. Prijava je bila vložena 1. julija s podpisi prič. Na zaslišanju so priče potrdile prijavo. Še posebej so bile po izjavah prič obremenilne naslednje njene izjave: "Sedaj moram pa iti kuhat za nemške vojake, ki so prišli s hribov, ko so šli nad bandite in so lačni in utrujeni... Ko so bili Italijani, sem imela njih, potem Nemce, sedaj pa pridejo partizani, bom imela

pa njih."³⁸ Obtoženka je večino obtožb priznala in jih obžalovala. Zagovarjala se je, da je nihče s strani OF ni posvaril pred njenimi dejanji. Javni tožilec jo je takó obtožil, da je ves čas okupacije v stanovanje sprejemala vojake nemške in italijanske vojske, v družbi prijateljc prirejala družabne sestanke, na katerih so se zabavali, plesali, pili ter tako vzdrževala prijateljske stike s pripadniki okupatorske vojske in propagandno sodelovala z okupatorjem. V obrazložitvi sodbe, s katero je bila obsojena na trajno izgubo narodne časti in na 5 let lahkega prisilnega dela, je zapisano, da kazen izgube narodne časti in prisilnega dela nista v sorazmerju, tako da je zaradi bolne matere, za katero mora skrbeti. "Glede izgube narodne časti pa je sodišče soglasno sklenilo, da ženska, ki se je prostovoljno, brez vsakega zunanje pritiska in brez vsakega, še tako praznega in izmišljenega razloga družila z okupatorjevimi vojaki, ni vredna imeti narodno čast, saj se je s svojimi dejanji že sama izločila iz srede častnih Slovenk."³⁹

Sodišča slovenske narodne časti so res delovala kratek čas, vendar so njihove obsodbe mnogim onemogočile normalno opravljanje službe, izgubili so politične in državljanske pravice, zaplenjeno jim je bilo tudi premoženje. Najhuje pa je bilo, da so bili zaznamovani, kar pa takrat ni bilo brez posledic v vsakdanjem življenju.

³⁸ Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti, 3/45, Razpravni zapisnik.

³⁹ Arhiv Temeljnega sodišča v Ljubljani, Sodišča narodne časti, 3/45, Sodba.

ZUSAMMENFASSUNG

Die Prozesse vor dem "Gericht der slowenischen nationalen Ehre" in Ljubljana

Der Artikel befaßt sich mit der Gründung und Einrichtung der sog. "Gerichte der slowenischen nationalen Ehre", deren Tätigkeit anhand von ausgewählten Prozessen dargelegt wird. Das ZK der KPS beschloß ihre Gründung bereits auf einer Sitzung am 7. März 1945, dennoch erließ das Präsidium des SNOS (Der slowenische nationale Befreiungsrat/Slovenski narodnoosvobodilni svet) erst am 5. Juni 1945 das Gesetz zur Bestrafung von Verbrechen und Vergehen gegen die slowenische nationale Ehre (Zakon o kaznovanju zločinov in prestopkov zoper slovensko narodno čast). Mit diesem Gesetz versuchte die Kommunistische Partei, andersdenkende Menschen auszuschalten, die

im politischen, wirtschaftlichen, kulturellen oder Verwaltungsbereich noch immer einen gewissen Einfluß ausübten, in der Kriegszeit aber keine Fehler begangen hatten, derer sie vor einem ordentlichen Gericht angeklagt werden könnten. Bei dieser "moralischen Säuberung" war die Presse eifrig beteiligt durch Schilderung der 'Schuld' und 'Schädlichkeit' einzelner angeklagter Gruppen. Die Prozesse wurden schnell und nach dem üblichen Schema vorbereitet, genügten doch für die Anklage bereits Anzeige und Bestätigung durch einen Zeugen. Die Ankläger suchten nur selten nach gewichtigeren Beweisen, obwohl die Strafen auch sehr hoch sein konnten. Selbstverständlich kam es durch solch eine Art der Prozeßführung zu Unregelmäßigkeiten, was auch aus den Prozessen gegen Prohinar und Gregorc hervorgeht. Die sogenannten "Gerichte der slowenischen nationalen Ehre" wurden am 24. August 1945 abgeschafft, dennoch haftete das Urteil schwer an den Angeklagten, die wenigstens noch fünf Jahre danach kein normales Leben führen konnten.

im politischen, wirtschaftlichen, kulturellen oder Verwaltungsbereich noch immer einen gewissen Einfluß ausübten, in der Kriegszeit aber keine Fehler begangen hatten, derer sie vor einem ordentlichen Gericht angeklagt werden könnten. Bei dieser "moralischen Säuberung" war die Presse eifrig beteiligt durch Schilderung der 'Schuld' und 'Schädlichkeit' einzelner angeklagter Gruppen. Die Prozesse wurden schnell und nach dem üblichen Schema vorbereitet, genügten doch für die Anklage bereits Anzeige und Bestätigung durch einen Zeugen. Die Ankläger suchten nur selten nach gewichtigeren Beweisen, obwohl die Strafen auch sehr hoch sein konnten. Selbstverständlich kam es durch solch eine Art der Prozeßführung zu Unregelmäßigkeiten, was auch aus den Prozessen gegen Prohinar und Gregorc hervorgeht. Die sogenannten "Gerichte der slowenischen nationalen Ehre" wurden am 24. August 1945 abgeschafft, dennoch haftete das Urteil schwer an den Angeklagten, die wenigstens noch fünf Jahre danach kein normales Leben führen konnten.

im politischen, wirtschaftlichen, kulturellen oder Verwaltungsbereich noch immer einen gewissen Einfluß ausübten, in der Kriegszeit aber keine Fehler begangen hatten, derer sie vor einem ordentlichen Gericht angeklagt werden könnten. Bei dieser "moralischen Säuberung" war die Presse eifrig beteiligt durch Schilderung der 'Schuld' und 'Schädlichkeit' einzelner angeklagter Gruppen. Die Prozesse wurden schnell und nach dem üblichen Schema vorbereitet, genügten doch für die Anklage bereits Anzeige und Bestätigung durch einen Zeugen. Die Ankläger suchten nur selten nach gewichtigeren Beweisen, obwohl die Strafen auch sehr hoch sein konnten. Selbstverständlich kam es durch solch eine Art der Prozeßführung zu Unregelmäßigkeiten, was auch aus den Prozessen gegen Prohinar und Gregorc hervorgeht. Die sogenannten "Gerichte der slowenischen nationalen Ehre" wurden am 24. August 1945 abgeschafft, dennoch haftete das Urteil schwer an den Angeklagten, die wenigstens noch fünf Jahre danach kein normales Leben führen konnten.

32. ...